

PREDGOVOR

Zbirka usmenih pjesama don Filipa Banića nastajala je u razdoblju od 1881. do 1885. Banić je Zbirku predao Matici hrvatskoj 1855. i Matica ju je unijela u popis pod naslovom: Filip Banić, *Narodne pjesme iz Donjeg Doca, Srijana i Biska*, MH 2 god. 1885. Zbirka je danas, pod istom oznakom i brojem MH 2, dio najstarijeg korpusa građe koja se čuva u Odsjeku za etnologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.¹

Mladi student teologije u Zadru bio je upoznat s Matičinim »Pozivom za sabiranje hrvatskih narodnih pjesama« koji je odaslan 1877. U to je vrijeme Zadar bio važno kulturno središte gdje su se školovali i mnogi svećenici. Don Filip Banić bio je među svećenicima koji su prihvatili Matičin »Poziv« i počeli zapisivati usmenu pjesničku građu u župama u kojima su nakon završenog školovanja započinjali svoj pastoralni rad. Poneki su dospjeli i u rodnu župu. Nisu svi bili jednako uspješni u tom poslu, nije svugdje repertoar pjesama bio jednako bogat, a ni kazivači nisu svugdje bili jednako nadareni. Banićeva zbirka zaokružena je cjelina i stoji uz bok po-najboljim Matičinim zbirkama koje su zapisivali svećenici i učitelji. Spomenut ćemo Andru Murata iz Luke Šipanske (r. 1862) koji je bio nešto mlađi od don Filipa, također student teologije u Zadru. Pjesme je počeo zapisivati u svojoj rodnoj šipanskoj župi još tijekom studija i poslao ih Matici 1886. Murat je formirao jednu od najljepših zbirki Matičina korpusa rukopisnih zbirki.

---

¹ U Akademijinoj publikaciji »Zbornik za narodni život i običaje«, knjiga 55, Zagreb, 2010. nalazi se iscrpan pregled (kao i opis svake pojedinačne zbirke) cjelokupne građe koja se čuva u Odsjeku za etnologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Tu se nalazi i opis Banićeve zbirke na str. 269 (vidjeti i str. 515-517) Prijepis zbirke koji je nastao 1955. za potrebe folklorističkih istraživanja pod vodstvom dr. Vinka Žganca nalazi se u Dokumentaciji Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu.

Do danas je tiskano relativno malo građe iz te vrijedne Matičine kolekcije narodnih pjesama. U novom nizu Matičinih usmenih pjesama, oformljenom 1996. povodom stote obljetnice objavljivanja prve knjige antologijskog niza *Hrvatske narodne pjesme I–X.*, prva u ediciji objavljena je knjiga Andre Murata *Narodne pjesme iz Luke na Šipanu.*² Objavljivanje Banićeve zbirke u ovom je obnovljenom nizu značajno jer pokazuje vrijednost usmenoknjiževne građe prema žanrovskim i estetičkim normama, posebno pjesničke građe, a omogućuje i da se nadopune spoznaje o jeziku, povijesti, životu i djelovanju obiteljske zajednice Banića. Zbirka donosi vrijedne podatke i o repertoaru i izvedbi kazivača i kazivačica te o obiteljskom i susjedskom zajedništvu. Te nas spoznaje vode i prema mnogim humanističkim područjima, u prošlom stoljeću više prema lingvistici i etnologiji, a danas i prema socijalnoj psihologiji i povijesti, odnosno povijesti mentaliteta. Sve su to discipline koje raslojavaju usmenoknjiževne pojave, ne isključujući estetsku i zabavnu funkciju kojima su se primarno bavile folkloristika i znanost o književnosti one omogućuju bolje upoznavanje povijesti hrvatske kulture.³ U ovom Matičinu izdanju Banićeve zbirke nastojali smo prirediti rukopisnu zbirku u cijelosti i upotpuniti je dodacima. Tijekom rada na pripremi zbirke dopunjavali smo i spoznaje o ondašnjim Poljicima, o Donjem Docu, o istraživačima u kasnijim razdobljima: etnografima, filolozima, muzikolozima, folkloristima te posebice o Banićima. Za ovo izdanje rodoslovno stablo obitelji Banića priredio je don Ivan Banić.

U prilozima donosimo biografsku studiju (don Ivan Banić) u kojoj se govori o don Filipu Baniću i obiteljskoj zajednici Banića u Donjem Docu, jednoj od istaknutijih u životu i upravljanju Poljičkom kneževinom i općenito u poljičkom srednjovjekovnom društvu. Ističe se i da su članovi zajednice, posebno svećenici, bili dionici glagoljaške crkvene i kulturne baštine. Obitelj se zadržala

---

² Pored Muratove zbirke objavljene su i zbirke Fran Mikuličić, *77 pjesama iz Hrvatskog primorja, Bakra, Novog Vinodolskog, Krasice, 1884.*, Hrvatske narodne pjesme (novi niz), knjiga 2, Matica hrvatska, Zagreb 2007. i Gjuro Kamenar, *Narodne pjesme, pripoviedke, poslovice i zagonetke. Kupio ih oko Vrbovca u Hrvatskoj Gjuro Kamenar, 1878.* Hrvatske narodne pjesme (novi niz), knjiga 3, Matica hrvatska, Zagreb 2013.

³ V. opširan *Predgovor* Davora Dukića u knjizi *Usmene epske pjesme I.*, Matica hrvatska 2004, str. 58–59.

u zajedništvu do 1922. godine. U studiju su uvršteni mnogi podaci koji pokazuju kako je u zadruzi, u »kuli Banića«,⁴ živio mladi svećenik, netom zaređen (mladu je misu glagoljao!), već tada teško bolestan od tuberkuloze. Tijekom susreta s ljudima, često s rođacima, svojtom, zapisivao je njihova kazivanja/pjevanja uz gusle (i diple), ali i bez njih.

Kada se danas upustimo u istraživanje i otkrivanje svakidašnjeg života koji izlazi iz okvira »slavne poljičke prošlosti« i »divljenja poljičkoj slobodi i autonomiji«, briga o građi koja je do danas ostala sačuvana u rukopisu, te zavičajna obveza, dovela je don Ivana Banića u Odsjek za etnologiju HAZU sa željom da se objavi don Filipova rukopisna zbirka.⁵ Zbirka se objavljuje da bi se priređena građa sačuvala i da se omogućće daljnja komparativna proučavanja pjesama i života toga vremena. Tijekom rada otvarale su se nove spoznaje koje su zbirku smještale u širi kontekst Gornjih Poljica. Tako su obrađeni još neki dokumenti koji su obogatili spoznaju o tadašnjem životu u Gornjim Poljicima.⁶

U knjigu je uvršten i priručni popis kazivača i kazivačica pjesama, rječnik manje poznatih izraza, tekstološka napomena, abecedno kazalo pjesama po prvom stihu, rodoslovlje obitelji Banić, sačuvane fotografije i bibliografija. Navedenim prilozima pridodan je i uvodni tekst koji opisuje zbirku i prikazuje karakteristike pjesama. Sadržaj zbirke čine epske pjesme (manje junačke), novelističke, epsko-lirske pjesme (balade), lirske pjesme, mitološke pjesme, legende, ljubavne pjesme, obredne pjesme te sedamdeset i šest pjesama koje don Filip Banić stavlja u posebno poglavlje – »Sitnež«: nazdravice, svatovske pjesme, romance, šaljive pjesme, ponekad i lascivne, rugalice, uspavanke, nabralice, brojalice, cupkalice za djecu, itd.

Vidljivo je da je kvalitetom zapisa i ranim bilježenjem pjesama – netom nakon Matičina »Poziva« – don Banićeva zbirka važan rukopis koji će ovako priređen omogućiti intenzivnija komparativna

---

⁴ U nju je prikladno smještena i njihova relativno bogata biblioteka, do danas sačuvana, koja još čeka stručnu obradu.

⁵ Zbirku su iz rukopisa prepisale Ana Radić i Terezija Mimica.

⁶ Ovdje je primjerice riječ o dragocjenom dokumentu (naslov: »Što se radi«) od stotinjak stranica. To je dnevnik života i rada zajednice Banića od 1885. do 1893, u vrijeme kada je don Filip živio u kući Banića u Donjem Docu pa sve do godinu dana poslije njegove smrti 1892. Dnevnik je vodio kućni upravitelj Mate Banić.

proučavanja pjesama iz Gornjih Poljica, prvenstveno u vremenu od 1881. do 1885, ali i u ranijim razdobljima. Nadamo se da će objavljivanje zbirke potaknuti proučavanje varijanti pjesama i pomoći detaljnije istražiti izvodače/kazivače pjesama i njihovu zastupljenost. Konačno, zbirka potvrđuje i nove spoznaje o zastupljenosti određenih žanrova. U širem kontekstu, zbirka se predstavlja i kao tradicijska vrednota koja pokazuje susrete kultura na prostorima u kojima je građa zapisivana. Lokalnoj zajednici ovo će izdanje omogućiti pomnije proučavanje zavičajnog jezika i književnosti i obogatiti nastavu povijesti.

Tanja Perić-Polonijo